

Det schweiziske Babylon

Farø, Ken Joensen

Published in:
Mål og mæle

Publication date:
2005

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Farø, K. J. (2005). Det schweiziske Babylon. *Mål og mæle*, (1), 6-13.

Det schweiziske Babylon

De fleste forbinder umiddelbart Schweiz med chokolade, ure, bjerge, guldbarrer, køer, mysli og orden. Men hvordan ser det egentlig ud med sprogforholdene i Schweiz i det tredje årtusind? Hvilke problemer skaber officiel flersprogethed for et land, hvor det ene af de fire officielle sprog endda er to sprog, i hvert fald hvis man spørger schweizerne selv? Hvordan oplever schweizerne selv deres mærkelige sprogsituation? Hvor ser det schweiziske Babylon i øvrigt ud til at være på vej hen?

Jeg vil her komme ind på forskellige problemer, som er knyttet til flersprogethed og dialekt i alperrepublikken. Hovedvægten lægger jeg på det tysksprogede område, fordi det dels er det største enkeltprog i Schweiz? i absolutte tal omtrent som antallet af danskere?, dels fordi forholdene her er de mest spagede og dermed tilsvarende interessante for sprogvidenskaben.

Artiklen er blevet til på baggrund af et godt etårigt forskningsophold i Zürich, delvist finansieret af den schweiziske stat. De eksempler, jeg nævner i artiklen, er derfor forholdsvis friske og ofte selvoplevede.

Fire nationalsprog

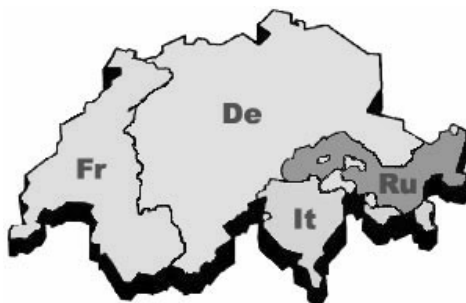
Schweiz er en officielt flersproget stat. De fire nationalsprog er tysk (64 %), fransk (20 %), italiensk (7 %) og rætoromansk (under 1 %) (år 2000). Rætoromansk (på sproget selv: Ru-

mantsch Grischun) er, som navnet antyder, et romansk sprog. Det er spredt i sprogøer over kantonen Graubünden i det østlige Schweiz, som ellers er tysktalende. Sproget er truet af udslettelse, men har formentlig tidligere haft langt større udbredelse; det tyder både mange låneord og stednavne i de nu tysktalende områder på. Tilsyneladende er der tale om et ikke-indoeuropæisk sprog med keltiske islæt, som er blevet romaniseret omkring Kristi fødsel. I dag minder det en del om italiensk, i hvert fald ved første øjekast. Schweiz' historie og beliggenhed midt imellem tre store sprogområder forklarer langt hen ad vejen dets flersprogethed. Eftersom Schweiz fra begyndelsen, da det endnu blot var et forbund af frie småstater, har holdt fast i den decentrale konstruktion, har der ikke været de samme tendenser til sproglig strømlining ovenfra som andre steder. Flersprogetheden er i dag en del af republikkens officielle image. Den er skrevet ind i forfatningen, og hver kanton (bortset fra de officielt tosprogede kantoner) har sit eget officielle sprog, alt efter befolkningsflertallet. Der tages dog udstrakt hensyn til de sproglige mindretal i både kantoner og kommuner.

"Rösti-graven" og sprogkamp

Forskellene mellem den form af fransk, som tales i Schweiz, og standardsproget i Frankrig er ikke mar-

Kortet viser i grove træk fordelingen af de fire nationalsprog i Schweiz. Fr = fransk, De = tysk, It = italiensk, Ru = rætoromansk.

kante. Det samme kan ikke siges om det talte tysk i Schweiz (schwyzerdüütsch) i forhold til fx tysk i Tyskland. Faktisk er forskellen så stor, at de færreste tyskere forstår en tyskschweizer, der taler sit modersmål. Når en tysker af og til lettet fastslår, at schwyzerdüütsch da ikke er så svært at forstå, viser det sig ofte, at det netop ikke var schwyzerdüütsch, der blev talt, men derimod schweizerhøj-tysk (se nedenfor). Den store forskel mellem de to tyskschweiziske sprogformer skaber nogen irritation i forholdet mellem fransktalende (Welsche / romands / vestschweizere) og tyskschweizere, for førstnævnte lærer ikke schwyzerdüütsch i skolen, kun schweizerhøj-tysk – af grunde, jeg kommer ind på i næste afsnit.

Den schweiziske flersprogethed, som udadtil præsenterer sig så harmonisk, er altså ikke helt uden problemer. Og eftersom magtkampe har en tendens til at udspille sig mellem den største og den næststørste, er det mest åbenlyse problem da også forholdet mellem vest- og tyskschweizere, som ofte omtales som "der Röstigraben" på grund af den kulturgrænse, nogle mener at kunne observere i forbindelse med den fransk-tyske sproggrænse

vest for forbundshovedstaden, Bern. Röstli, smørristet høvlet kartoffelmasse, opfattes som typisk tyskschweizisk. Forholdet mellem fransk og tysk i Schweiz har traditionelt været baseret på en gensidig solidaritet mellem de to sprogsamfund. Det har indebåret, at fransk hhv. tysk altid har været første fremmedsprog i det andet sprogområde. På det seneste ser denne solidaritet ud til at være truet, efter at flere tysksprogede kantoner har meldt ud, at engelsk i takt med den nye sprogvirkelighed bliver første fremmedsprog i stedet for fransk. Det er ikke faldet i god jord i La Romandie, som dog foreløbig ikke har varslet modtræk? der er trods alt en vis asymmetri i magtforholdet. Det skal blive interessant at se, om denne forskydning i den sproglige balance i Schweiz på længere sigt vil få mere alvorlige følger for den ellers så konsensusorienterede republik.

Når man taler om flersprogethed, må man skelne klart mellem generel og individuel flersprogethed. Selv om uddannelsesniveaue i Schweiz er højt, åbenheden over for fremmede sprog er stor, og mange taler et eller flere fremmedsprog, så er der også her grænser for de sproglige kompetencer.

Den officielle målsætning for sprogundervisningen er, at alle schweizere ? i det mindste passivt ? skal kunne forstå hinanden på landets egne sprog, og i mange tilfælde fungerer det også. Men langt fra alle schweizere er flersprogede, endsige naturligt flersprogede - det sidste gælder 5 % ifølge statistikken. Alligevel vil mange udlændinge nok blive imponerede over schweizernes store sproglige repertoire.

Undersøgelser har vist, at der er en klar asymmetri i kontaktsituationer mellem tyskschweizere og vestschweizere. Samtalen foregår nemlig, trods de tysktalendes flertal og tysks lidt større vægt i skolen, i reglen på fransk. Fransk har nemlig tilsyneladende en større prestige end tysk. Derimod kan de fleste italiensk- og rætoromansktalende i reglen nok tysk (herunder schwyzerdüütsch) til, at de kan tale med tysktalende schweizere. Der er i øvrigt en tradition for, at netop disse to sproggrupper støttes af Tyskschweiz. De fire sprog har deres egne nyhedskanaler og aviser, hvad der også er med til at opretholde balancen mellem dem.

Trods forskelle, gnidninger og asymmetrier føler de fleste schweizere sig knyttet til et nationalt schweizisk fællesskab, som altså ikke er baseret på sproglig enhed. Faktisk er den sproglige mangfoldighed en del af kernen i den nationale myte og selvforståelse. Afstanden til de andre tyske stater, Tyskland og Østrig - men ikke i samme grad til Liechtenstein, som er både sprogligt og politisk stærkt knyttet til Schweiz -, er derfor mærkbar, i hvert fald når det gælder identiteten.

Med disse lande deler det tyske Schweiz ganske vist (næsten) den ene af sine sprogformer, (schweizer)højtysk, og dermed sker der en del kulturel udveksling, fx af litteratur, film og musik. Men schweizerhøjtysk er netop den sprogform, som schweizerne føler sig mindst knyttet til, så følelsesmæssigt fører udvekslingen ikke automatisk en identifikation med de andre tysktalende nationer med sig. Dialekten i Østrig er bayersk (hvor den i Schweiz er alemannisk), og forbindelserne mellem de to alpe-republikker er generelt mindre tætte, end man måske umiddelbart skulle tro. Og de schweiziske fordomme mod tyskere er velkendte: Tyskere er arrogante, taler for hurtigt, giver ikke plads, og chikanerer Schweiz politisk. Derudover har ikke alle glemt, at Hitlerjugend under felttoget mod Frankrig i 1940 sang: "Die Schweiz, das kleine Stachelschwein, das nehmen wir auf dem Heimweg ein!" ('Schweiz, det lille pindsvin, det snupper vi på hjemvejen!'). Så vidt skulle det dog som bekendt ikke komme til at gå.

De to former af tysk i Schweiz

Hovedproblemet for både fransk-, italiensk- og rætoromansktalende schweizere er, at det "tysk", som nævnes i forfatningen, i virkeligheden omfatter to forskellige former af tysk, nemlig schwyzerdüütsch (dialekterne) og schweizerhøjtysk (schweizisk standardtysk), og de to former ligger meget langt fra hinanden. Så langt, at det har været diskuteret, om schwyzerdüütsch er et eget sprog. For den opfattelse taler også, at mange schweizere siger, at højtysk for dem er et frem-

medsprog, hvad der er psykologisk forståeligt, eftersom schweizertysk er det, barnet lærer naturligt og først. Imod taler dog, at det tysktalende Schweiz stadig er sprogligt velintegreret i det tyske sprogområde, og at tysk er skriftsprog i Schweiz, hvorfor man også i høj grad orienterer sig mod den store tysksprogede nabo. Det sidste er sociolingvistiske argumenter, men psykologisk kan man altså også sagens argumentere for det modsatte. Det afgørende er, at man ikke kan afgøre den slags spørgsmål rent lingvistisk.

I modsætning til så mange andre steder i det tysksprogede område, hvor der selvfølgelig også findes både dialekter og standardsprog, er forholdet mellem de to former af tysk i Tyskland i meget høj grad et enten-eller, og ikke som andre steder en flydende overgang. Det er i det tysksprogede Schweiz meget let at afgøre, om der tales dialekt eller standardsprog, og det er ? hvis man ser bort fra Liechtenstein og forbundslandet Vorarlberg i Østrig, hvor der også tales en alemannisk dialekt ? en ret enestående situation. De to former af tysk i Schweiz har groft sagt hver deres funktioner: Schwyzerdüütsch (dialekt) tales som regel, hvorimod schweizerhøjtysk (standard) typisk skrives. Af samme grund kaldes schweizerhøjtysk også for "Schriftdeutsch". Nu er der flere ting, der gør, at det er en forsimplet måde at beskrive forde-lingen mellem de to sprogformer på. Dels bliver schweizerhøjtysk så absolut talt. Blot nogle få, men nok så vigtige sammenhænge er: undervisning, nyhedsoplæsning, (nogle) tv-rekla-

mer, officielle taler, prædikener, samtaler med ikke-tyskschweizere m.m. Omvendt forekommer dialekt også på skrift, fx i reklamer, i e-mails og sms'er, på menukort, i dialektlitteratur m.m. Det er i grunden slet ikke mediet (skrift/tale), som bestemmer, om der vælges schweizerhøjtysk eller schwyzerdüütsch i Schweiz, men derimod formaliseringsgraden. Det er i øvrigt ikke sjældent at dialekt og standardsprog blandes, som regel med en eller anden bevidst effekt.

Schwyzerdüütsch som modersmål

Selv om tysk er indskrevet i forfatningen som et af de fire schweiziske nationalsprog, så er virkeligheden mere problematisk. For der er et stort gab mellem det tysk, vi danskere typisk opfatter som 'tysk', og det, en tysktalende schweizer taler som sit modersmål. Altså det, som kaldes "schwyzerdüütsch".

Schwyzerdüütsch er bl.a. kendetegnet ved en mere "simpel" grammatik end standardsprogets, fx ingen præteritum: i bi gsi = dansk 'jeg var' og 'jeg har været'. Der er mange lydligge forskelle i forhold til det tyske tysk, fx forskydning af k til /(k)ch, der lyder omtrent som i højtysk Sache, noch, hvad der giver schwyzerdüütsch dets markante "gutturale" karakter. Nasale endelser falder typisk bort, som i navnemåderne mache, spiele, tanze. Der er ingen diftongering af u, y og i: 'Haus' udtales huus, 'heute' hütt, og 'Zeitung' ziitig. Og schwyzerdüütsch har bevaret de "faldende" diftonger, fx i lieb, süess hvor e'erne udtales, hvad de ikke gør i tysk tysk. Der er også en

mængde ordforskelle, fx verruckt 'vred', gumpe 'hoppe', öpper 'nogen'. Et træk ved schwyzerdütsch, som nok hører til de allermest kendte, er den meget udbredte brug af diminutivet ("formindskelsesformen") -li, der bruges efter nogle tilsyneladende ret komplicerede regler. Fx hedder 'ærter' erbsli, 'jordnødder' erdnüssli og 'havregryn' haferflöckli, 'kylling' güggeli, og disse ting er unægtelig små, hvad man så gerne markerer direkte på schwyzerdütsch. Men med andre ting er det mere vanskeligt at se grunden til diminutivet: bänkli 'bænk', rössli 'hest', hüusli 'hus', rucksäckli 'rygsæk' i visse sammenhænge. Brugen af -li har en del med graden af intimitet i talesituationen at gøre, men problemet er ikke undersøgt til bunds. Det er vigtigt at lægge mærke til, at der ikke findes noget samlet "schwyzerdütsch", men at betegnelsen i virkeligheden dækker over mange meget forskellige og indbyrdes delvist uforståelige dialekter. Mine eksempler er da heller ikke alment schwyzerdütsch'e, men stammer fra Zürich-tysk, som generelt opfattes som den mest alment tilgængelige dialekt, men også i den er der variation. Der har været peget på en stærk lokal- og kantonpatriotisme ("Kantönligeist") som forklaringen på den "manglende" sproglige enhed.

Schweizerhøjtysk: Det tyske standardsprog i Schweiz

Når man omtaler det tysk i Schweiz, der tilhører skriftsproget og de mere formelle situationer, som højtysk eller standardtysk, så vil de fleste nok tænke, at det vel drejer sig om den

form, danskere normalt stifter bekendtskab med i skolen. Det er det imidlertid ikke helt, for schweizerne har deres egen form af tysk, som bruges overalt i det tysksprogede Schweiz. Den er bl.a. præget af nogle fælles alemanniske og sydtyske træk, af kulturgeografien, af påvirkning fra fransk, italiensk og engelsk og af landets historie og politiske forhold. En del forskelle i forhold til den tyske og/eller østrigske standard skyldes nok rene tilfældigheder, som et sprog-samfund kan ende med at blive fælles om. Nogle eksempler ? med "nordtyske" synonymer i parentes, når de eksisterer:

Alment ordforråd: Knabe (Junge: 'dreng'), Stange ('lille fadøl'), Beiz (Kneipe: 'værtshus'), Töff (Motorrad: 'motorcykel'), Stimmvolk (Wähler: 'vælgere'), Natel (Handy: 'mobiltelefon'), Ausgang ('(festlig) bytur').

Låneord: Trottoir (Gehsteig: 'fortov'), Velo (Fahrrad: 'cykel'), Garagist (Autoschlosser: 'automekaniker'), merci! (Danke!: 'tak!'), Goalie (Torwart: 'målmand'), Secondo ('andengenerationsindvandrer' ? men mindre negativt end på dansk), Clacé (Eis: 'is'), Poulet (Hähnchen: 'kylling').

Kulturspecifikt ordforråd: Chalet ('bjerghytte'), Durchdiener (en person, som aftjener sin værnepligt i ét stræk) **Genus:** das Tram, das E-Mail, das SMS (die Tram etc.: 'sporvogn' etc.)

Orddannelse: Stromunterbruch (Stromunterbrechung: 'strømafbrydelse'), Beschreib (Beschreibung: 'beskrivelse'), Wissenschaftler (Wissenschaftler: 'videnskabsmand')

Retskrivning: Intet ß, erstattes af ss;

sjældent store bogstaver med omlyd (Ä, Ö, Ü)

Udtale: Ret konsekvent betoning af første stavelse: Restaurant, Balkon, Sabine.

Schweizerhøjtysk er ret dårligt beskrevet. Der er fx kun sporadisk taget højde for det i selv de helt store ordbøger over tysk, som altså snarere er ordbøger over "tysklandske" end tysk i bredere forstand.

Det er vigtigt at bemærke, at schweizerhøjtysk nærmest pr. definition ikke er nogens modersmål. Modersmålet er schwyzerdüütsch, dvs. en af de dialekter, betegnelsen omfatter. Schweizerhøjtysk er derimod noget, man lærer i skolen, understøttet af passiv indlæring af standardtysk fra Tyskland gennem fjernsyn, radio og film. Schweizerhøjtysk er derfor på en måde det specielle for en tyskschweizer. Det primære er schwyzerdüütsch, dialekten.

Bevidstheden om, at der findes et særligt schweizerhøjtysk, som adskiller sig fra det "tyske tysk", er ikke så stor i Schweiz; holdningen til det varierer derfor. Nogle prøver at tilpasse sig det tyske tysk så meget som muligt. Det kritiseres til gengæld af andre med betegnelsen "fjernsynstysk", altså et affekteret tysk, som ikke vil kendes ved sin egen sprogform.

Denne kritik gør, at de fleste tyskschweiziske nyhedsoplæsere taler med en umiskendelig schweizisk diktion, bl.a. med tungespids-r, hvis de skal accepteres som gode repræsentanter. Men de taler altså ikke schwyzerdüütsch, højst i interviews og lignende situationer.

De tre slags standardtysk

Der er langt fra postulatet om et selvstændigt schweizerhøjtysk til virkelighedens sprogholdninger. For mange er tanken om, at der skulle eksistere andre "korrekte" former af tysk end den, man mener at kende fra Tyskland, svær at acceptere. Det gælder både tyskere, som opfatter det schweiziske højtysk som forkert, schweizere, som undskylder deres eget sprog som dårligt tysk, eller udlændinge, som ikke vil undervises af schweizere med en for dem mærkelig udtale. Frem for alt tungespids-r bliver ofte ikke accepteret som "godt" tysk af udlændinge, selv om det faktisk tidligere har været det eneste anerkendte i teatersprog også i Tyskland. Samtlige disse holdninger er jeg stødt på i virkeligheden. At mennesker tænker i normer, kan sproget ikke gøre for. Der er ingen videnskabelig begrundelse for, at tysk i Tyskland skulle være bedre eller mere korrekt end schweizerhøjtysk. Man glemmer i øvrigt ofte, at tysk i Tyskland heller ikke er homogent, men rummer variation på mange forskellige planer. Der er fx ingen enhedsbetegnelse for 'slagter', 'slips' eller 'lørdag' i Tyskland.

I sprogvidenskaben har der i det seneste årti udviklet sig en stigende bevidsthed om, at tysk ikke kun har ét geografisk centrum som fx dansk har det, men flere konkurrerende, som er ligeværdige og alle normdannende. Engelsk er et eksempel på et sprog, som man forholdsvis tidligt accepterede som et sprog med flere normcentre (sådanne centre er fx Storbritannien, USA og Australien); fransk og arabisk er andre eksempler. Men det

er værd at minde om, at britisk engelsk for ikke så længe siden blev opfattet som det eneste rigtige engelsk, med amerikansk engelsk som en "degenereret" og "ukultiveret" variant. For de fleste sprogbrugere er tysk stadig i en lignende situation, godt hjulpet af Forbundsrepublikkens befolkningsmæssige dominans, hvad der selvfølgelig også er en acceptabel pragmatisk grund til at fokusere på "tysklandske" i udlandet, i hvert fald på de mere basale niveauer.

I slutningen af 2004 udkom der en ordbog over de vigtigste ord og udtryk i tysk, som er forskellige mellem Tyskland, Østrig og Schweiz. Ordbogen er den første, som behandler de tre forskellige former af tysk som ligeværdige. Det er dels et udtryk for en ny, mere videnskabelig holdning til variationen, dels kan ordbogen i sig selv være med til at påvirke den almindelige opfattelse af, hvad der er "korrekt" tysk.

Tendenser i forholdet mellem schweizerhøjtyisk og schwyzerdüütsch

Vi er, med vores egne sprogerfaringer, vant til at opfatte dialekt som en lidt "gammeldags" sprogform, der er på vej væk. Sådan kan man også beskrive forholdet mellem standard og dialekt de fleste steder. Men Schweiz er en interessant undtagelse fra dette mønster. Her har dialekterne (schwyzerdüütsch) nemlig været i fremgang i snart hundrede år, og tendensen ser ikke ud til at stoppe. Efter ved det 20. århundredes begyndelse at være blevet spået en snarlig død, fik dialekterne fremgang omkring 1. verdenskrig og

umiddelbart før 2. verdenskrig som led i det såkaldte "åndelige nationale forsvar". Schweiz måtte indstille sig på, at det kunne blive angrebet af Nazityskland. En tredje dialektbølge fandt sted fra 1960'erne, hvor dialekterne blev set som naturlige og frigørende i opgøret med, hvad man opfattede som autoritære tendenser i samfundet. Standardtysk er jo netop den officielle og "seriøse" variant af tysk i Tyskschweiz, herunder også skolens og myndighedernes sprog.

Om der for tiden er en ny dialektbølge i gang, bliver diskuteret ivrigt. I hvert fald kommer der næsten hver måned nye dialektfilm i biograferne, og det er ikke hjemstavnsfilm, mens rappere, rockmusikere og technobands udgiver cd'er på dialekt. Det ser ud til, at dialekterne vinder domæner, hvad der er den stik modsatte tendens i forhold til de fleste andre lande: Sms'er, private e-mails og visse kontaktannoncer skrives ofte på dialekt, hvad der igen demonstrerer, at det er situationen og ikke mediet (skriftligt/mundtligt), der er afgørende for valget af sprogform. Og de private radio- og tv-stationers satsen på dialekt har ført til, at også de nationale sendestationer i højere grad transmitterer på schwyzerdüütsch, fordi det ? hos de tysktalende ? er mere populært.

Men det besværliggør jo på den anden side den interne nationale forståelse blandt sproggrupperne, og pessimisterne ser desuden en reel fare for de aktive færdigheder i standardtysk, frem for alt hos de unge. Den seneste udvikling i Kanton Zürich demonstrerer det godt: Her planlægger myndighederne at indføre tvungent schwei-

zerhøjtysk i alle skolefag, som hidtil har været begrænset til de "boglige" fag, mens de "kreative" fag som musik, sløjd og idræt bruger schwyzerdütsch. Der er måske et vigtigt psykologisk aspekt af dette tiltag, for noget tyder på, at den ret klare fordeling af dialekt og schweizerhøjtysk i skolen præger schweizernes forhold til de to sprogformer resten af livet, sådan at schweizerhøjtysk bliver opfattet som stift, upersonligt og som "de andres" (tyskernes) sprog ? selv om schweizerhøjtysk jo som nævnt faktisk ikke er identisk med tysk i Tyskland.

En ganske almindelig aften foran tv'et giver en glimrende demonstration af, hvordan schweizerhøjtysk og schwyzerdütsch veksler mellem hinanden i Schweiz: Nyhedsoplæseren formidler på schweizerhøjtysk, der følger indslag med interviews på dialekt, måske en ekspertdiskussion, ligeledes på dialekt. Det hele bliver af og til afbrudt af reklamer, som kan være begge dele: Reklamer for biler, barbermaskiner og andre tekniske produkter er som regel på schweizerhøjtysk, mens fødevarer ofte er på dialekt, medmindre det drejer sig om mere sofistikerede ting som champagne og dyr chokolade. Og sjove reklamer er som regel lig med dialektreklamer, altså schwyzerdütsch. Interessant er det i øvrigt, at de højtyske reklamespeakere for det meste er uden den typiske schweiziske standarddiktation. Det er det såkaldte "fjernsynstysk", som nogle schweizere prøver at efterligne, fordi de ser det som mere prestigefyldt. I en del tilfælde er det nok "tysklandske" speakere, der er indkøbt, eller reklamen retter sig mod hele det tyske sprogområde.

Leve den sproglige mangfoldighed!

Når man er sammen med tyskschweizere, kommer samtalen ofte før eller siden til at dreje sig om sprog.

Schweizere er nemlig meget sprogligt bevidste, de er optagede af deres sprog ? hvad der ikke er så mærkeligt, de i mere end én forstand flersprogede forhold taget i betragtning. De bemærker og kommenterer forskellene mellem hinandens dialekter og kan i mange tilfælde påfaldende nøjagtigt bestemme, hvorfra i landet samtalepartneren kommer. De elsker desuden at imitere - og også at gøre grin med - hinandens dialekter eller de fremmedsprogede landsmænds måde at tale de andre nationalsprog på.

Sprog er altså både officielt og uofficielt konstant på dagsordenen i Schweiz, og det er som lingvist svært at undgå at blive fascineret af det komplekse samspil af sprogformer i landet.

*Ken Farø (født 1972) er
ph.d.-stipendiat ved Institut for
Engelsk, Germansk og Romansk,
Københavns Universitet*

Tak til Arne Hamburger og
Kevin Müller

Ulrich Ammon m.fl.: Variantenwörterbuch des Deutschen. Berlin: Walter de Gruyter, 2004.